

Қ А Р О Р И
ПЛЕНУМИ СУДИ ОЛИИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
№1

аз 12 ноябри соли 2021

шаҳри Душанбе

Дар бораи аз ҷониби судҳо татбиқ намудани меъёрҳои қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба меҳнат ҳангоми баррасии баҳсҳои меҳнати фардӣ

Бинобар дар таҳрири нав қабул кардани Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва бо мақсади ҷорӣ намудани таҷрибаи яхела, татбиқи дурусти меъёрҳои қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба меҳнат ҳангоми баррасии баҳсҳои меҳнати фардӣ бо дастрасии моддаи 25 Қонуни конституционии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон», Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон,-

Қ А Р О Р К А Р Д:

1. Судҳо бояд дар назар дошта бошанд, ки мувофиқи талаботи моддаи 35 Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд Конституцияи ҚТ) ҳар кас ба меҳнат, интиҳоби касбу кор ва ҳифзи меҳнат ҳуқуқ дорад.

Ин қафолатҳои конституционӣ бо Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд КМ ҚТ), дигар қонунҳо ва санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст, таъмин карда мешаванд.

Ҳар кас ҳуқуқ дорад бе ягон таъйиз ва маҷбуркунӣ меҳнатро озодона интиҳоб намояд ва ё ба меҳнат озодона ризоият диҳад, ба малакаи худ ба меҳнат ихтиёрдорӣ кунад, касб ва самти фаъолиятро интиҳоб кунад (моддаи 5 КМ ҚТ).

2. Мутобиқи талаботи сарҳати якуми қисми 1 моддаи 24 Кодекси муҳофизатии граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд КМГ ҚТ), моддаҳои 199 ва 201 КМ ҚТ парвандаҳо оид ба баҳсҳои, ки аз муносибатҳои ҳуқуқӣ меҳнатӣ бармеоянд, ба судҳои юрисдикцияи умумӣ тобеияти идоравӣ доранд ва тибқи талаботи қисми 3 моддаи 47 КМГ ҚТ вобаста ба баҳсҳои барқарор кардан ба кор прокурор дар муҳофизат иштирок намуда, ҳуҷум медиҳад.

Ҳангоми ҳалли масъалаи қабули аризаи даъвогӣ судья бояд муайян намояд, ки оё баҳси байни тарафҳо ба муносибатҳои меҳнатӣ мансуб аст, яъне аз муносибати байни корманд ва корфармо ба вучуд омада, тибқи КМ ҚТ, дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, шартномаи меҳнатӣ, созишнома ва шартномаҳои коллективӣ ба танзим дароварда мешавад, инчунин оё ба ҳамин суд тобеият дорад ё не.

3. Бояд дар назар дошт, ки баҳсҳои зерин бевосита дар судҳо баррасӣ ва ҳал карда мешаванд:

- оид ба радкунии корфармо барои қабул кардан ба кор (моддаи 23 қисми 2 КМ ҚТ);
- оид ба ғайриқонунӣ аз кор озод намудан ва ба кори дигар гузаронидани корманд (моддаи 54 КМ ҚТ);
- оид ба пардохт кардани вақти маҷбуран ба кор ҳозир нашудан, хароҷоти иловагӣ вобаста ба шикоят дар бораи ғайриқонунӣ ба кори дигар гузаронидан ё озод кардан аз кор, ҷаброни зарари маънавӣ (моддаи 55 КМ ҚТ);
- оид ба беэътибории шартномаи меҳнатӣ (моддаи 56 КМ ҚТ);
- оид ба амали (беамалии) корфармо, ки ба ҷамъоварӣ, коркард ва ҳифзи маълумотҳои шахсии корманд алоқамандӣ дорад (моддаи 58 КМ ҚТ);

- оид ба чуброни зарари моддии ба корфармо расонидашуда (моддаҳои 194,195 КМ ҚТ);
- оид ба чуброни зараре, ки роҳбар ба ташкилоти давлатӣ расонидааст (моддаи 196 КМ ҚТ);
- оид ба қор қабул накардани зани ҳомила, занон ё дигар шахсони дорои уҳдадорихоӣ оилавӣ, ки кӯдаки то сесола ё кӯдаки маъҷуб доранд ва қам қардани музди меҳнати онҳо (моддаи 225 КМ ҚТ);
- оид ба чуброни зарар бо сабаби бад шудани саломатӣ ё ғавти қорманд (моддаи 343 КМ ҚТ).

Судҳо баҳсҳои меҳнатии фардиро дар дигар ҳолатҳои пешбиниамудаи қонун низ баррасӣ менамоянд. Ба ин категорияҳои парвандаҳо баҳсҳо оид ба тағйир ёфтани шароити меҳнат (моддаи 31 КМ ҚТ), ғайриқонунӣ аз қор дур қардани қорманд (моддаи 50 КМ ҚТ) ва ғайра дохил мешаванд.

4. Аризаи даъвогӣ ба суд оид ба барқарор қардан ба қор дар муҳлати як моҳ аз рӯзи ба қорманд супоридани нусхаи санади қорфармо (фармон, фармоиш, қарор, амр) дар бораи қатъ қарда шудани шартномаи меҳнатӣ, ё рӯзе, ки қорманд аз гирифтани он сарқашӣ намудааст, пешниҳод қарда мешавад. Даст қашидан аз ҳозир шудан ба назди қорфармо барои гирифтани нусхаи санади қорфармо низ ба сарқашӣ намудан аз гирифтани он баробар аст, ба шарте, ки дар ин хусус санади асоснок мавҷуд бошад. Санад дар шакли хаттӣ аз қониби қорфармо ё намояндаи ӯ дар ҳузури шоҳидон тартиб дода шуда, муҳлати якмоҳаи мурочиат ба суд аз рӯзи даст қашидани қорманд аз гирифтани нусхаи санади қорфармо оғоз мегардад.

Аз рӯи дигар баҳсҳои меҳнатӣ мурочиат намудан ба суд дар муҳлати се сол аз рӯзи қабардор шудани қорманд ё қорфармо дар бораи вайроншавии ҳуқуқҳои худ муқаррар қарда шудааст (сарқати дуҷуми қисми 2 моддаи 201 КМ ҚТ). Баҳисобгирии муҳлати мурочиат ба суд барои қорманд ва қорфармо аз рӯзи қабардор шудани онҳо дар бораи вайроншавии ҳуқуқҳои онҳо оғоз мешавад.

5. Мувофиқи талаботи сарқати якуми қисми 1 моддаи 5 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи боҷи давлатӣ» ва қисми 1 моддаи 91 КМГ ҚТ қормандон аз пардохти боҷи давлатӣ қангоми пешниҳоди даъво оид ба барқарор қардан ба қор, рӯендани музди миёнаи моҳона бароихамаи давраи ноилоҷ ба қор набаромадан ва дигар талаботе, ки аз муносибатҳои ҳуқуқи меҳнатӣ бармеоянд озод мебошанд.

6. Судя ҳуқуқ надорад қабули аризаи даъвогиро ба мувофиқи суд бо сабаби гузаронидани муҳлати мурочиат ба суд рад намояд. Инчунин қарори ради комиссияи созиш бинобар сабаби гузаронидани муҳлати мурочиат монеа шуда наметавонад.

Зимни оморасозии парванда ба муҳокимаи судӣ, бояд дар назар дошт, ки мувофиқи талаботи қисми 6 моддаи 155 КМГ ҚТ норозигии қавобгар дар хусуси аз қониби даъвогар бе сабабҳои узрнок гузаронидани муҳлати муқаррарнамудаи қонун барои мурочиат ба суд мумкин аст дар маҷлиси пешакии судӣ баррасӣ гардад. Қангоми муайян намудани далели бе сабабҳои узрнок гузаронидани муҳлати мурочиат ба суд судя бе таҳқиқи дигар ҳолатҳои воқеии парванда дар хусуси рад намудани даъво қалнома қабул мекунад.

Агар пас аз таъини парванда ба муҳокимаи судӣ қавобгар дар хусуси аз қониби даъвогар бе сабабҳои узрнок гузаронидани муҳлати мурочиат ба суд арз қунад, ариза бо тартиби умумӣ аз қониби суд баррасӣ қарда мешавад.

Хулосаи суд оид ба сабабҳои гузаронидани муҳлати мурочиат ба суд бояд дар қисми асосноккунии қалнома оварда шавад. Қангоми рад қардани даъво бинобар бе сабабҳои узрнок гузаронидани муҳлати мурочиат ба суд дар қисми асосноккунии қалнома метавонад танҳо ин ҳолатҳо зикр қарда шавад.

7. Судҳо бояд талаботи қисми 2 моддаи 157 КМГ ҚТ-ро, ки тибқи он парвандаҳо дар хусуси барқарор намудан ба қор дар муҳлати на дертар аз як моҳ аз рӯзи қабули ариза баррасӣ ва қал мешаванд, дақиқан риоя намоянд.

8. Қангоми баррасии баҳсҳои меҳнатӣ судҳо бояд талаботи моддаи 9 КМ ҚТ-ро, ки тибқи он амали Кодекси мазқур ба қормандон, аз қумла қормандони ташкилотҳои дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон қойгирқуда, ки соҳибони молу мулк, иштирокчиён ва ё саҳмдоронаш шахсони воқеӣ ва ҳуқуқи хоричӣ мебошанд ва ба қорфармоён, аз қумла ба ташкилотҳои дар ҳудуди Ҷумҳурии

Тоҷикистон ҷойгиршуда, ки соҳибони молу мулк, иштирокчиён ва ё саҳмдоронаш шахсони воқеӣ ва ҳуқуқии хоричӣ мебошанд, татбиқ мегардад, риоя намоянд.

Меҳнати вакилони Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, судяҳо, хизматчиёни давлатӣ, инчунин шахсонеро, ки дар хизмати ҳарбӣ, ҳифзи ҳуқуқ ва дипломатӣ мебошанд КМ ҚТ бо хусусиятҳои пешбиниамудаи санадҳои қонунгузорӣ ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки шарт ва тартиби махсуси дохил шудан ба хизмат, адои хизмат ва қатъи он, шароити махсуси меҳнат, пардохти музди меҳнат, инчунин имтиёзҳои иловагӣ, бартарият ва маҳдудиятро муқаррар намудаанд, танзим мекунад (моддаи 286, 287 КМ ҚТ).

9. Бояд дар назар дошт, ки ҳангоми баррасии баҳсҳо оид ба рад кардан аз қабул ба кор, ҳама гуна фарқиятгузорӣ, роҳ надодан, афзалият гузоштан ё рад кардан аз қабул ба кор қатъи назар аз миллат, наҷод, ҷинс, забон, этноқоди динӣ, мавқеи сиёсӣ, вазъи иҷтимоӣ, таҳсил ва молу мулк, ки баробарии имкониятро дар меҳнат ҳалалдор мекунад, манъ аст (моддаҳои 4, 7, 23 КМ ҚТ).

Ҳангоми баррасии ин гуна баҳсҳо, бо мақсади таъмини мутобиқати манфиати корфармо ва шахсе, ки хоҳиши бастанӣ шартномаи меҳнатӣ дорад, бо назардошти он ки тибқи талаботи сархати якуми қисми 1 моддаи 19 КМ ҚТ корфармо ҳуқуқи интихоби озод ҳангоми қабул ба корро дорад, ба истиснои баъзе гуруҳи шахсон, ки КМ ҚТ ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои онҳо имтиёз муқаррар кардаанд, аз ҷониби судҳо бояд ҳолатҳои зерин санҷида шавад:

- оё корфармо дар бораи ҷойҳои кории ҳоли маълумот пешниҳод кардааст (мисол, маълумот дар бораи ҷойҳои ҳоли ба мақомоти шуғли аҳоли);

- бо кадом сабабҳо барои қабул ба кор рад карда шудааст.

Беасос рад кардан аз қабул ба кор, ки талаботи қисми 1 моддаи 7 КМ ҚТ-ро вайрон мекунад, инчунин ба кор қабул накардани шахсони зерин ғайриқонунӣ ҳисобида мешавад:

- шахсоне, ки аз тарафи корфармо ба кор даъват шудаанд;

- шахсоне, ки корфармо мутобиқи Кодекси мазкур ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон уҳдадор аст, бо онҳо шартномаи меҳнатӣ бандад (маъҷубон ва шахсони синнашон аз ҳаҷдаҳ хурд, ки аз ҳисоби квотаи муқарраргардида ба кор фиристода шудаанд, занони ҳомила ва заноне, ки кӯдакони то сесола доранд, бо сабаби ҳомила ва ё кӯдак доштани онҳо) моддаи 23 КМ ҚТ.

Ба кор қабул накарданро ғайриқонунӣ эътироф намуда, суд доир ба қонеъ гардонидани даъво ҳалнома мебарорад ва корфарморо уҳдадор менамояд, ки бо даъвогар шартномаи меҳнатӣ бо нишон додани санаи он бандад. Барои шахсе, ки тариқи гузариш аз дигар муассиса ба кор даъват шудааст, шартномаи меҳнатӣ дар рӯзи якуми кории пас аз рӯзи озод намудани ӯ аз кори пештара (агар бо қарордоди тарафҳо дигар ҳолатҳо пешбинӣ нашуда бошанд), бо дигар шахс бошад, аз рӯзи ба корфармо оид ба масъалаи ба кор қабул намудан мурочиат карданад, баста мешавад.

10. Новобаста аз он, ки парванда дар суд бо аризаи корманд ё корфармо, ки ба қарори комиссияи созиш норозӣ ҳастанд, оғоз карда шудааст, баҳси мазкур бо тартиби мурофияи даъвогӣ баррасӣ карда мешавад.

11. Мутобиқи моддаи 26 КМ ҚТ шартномаи меҳнатӣ дар шакли хаттӣ баста шуда, дар ду нусха тартиб дода, аз ҷониби тарафҳо имзо карда мешавад. Як нусхаи шартномаи меҳнатӣ ба корманд дода шуда, нусхаи дигарро корфармо маҳфуз медорад.

Ба кор қабул намудан дар асоси аризаи корманд ва бо санади роҳбари ташкилот ё шахси ваколатдори ӯ ба расмӣ дароварда мешавад. Санад ба корманд бо гузоштани имзо на дертар аз се рӯзи корӣ эълон карда мешавад. Ба кор қабул намудани кормандоне (кормандони ҳонагӣ ва хонакорон), ки дар назди шахсони воқеӣ кор мекунад, тавассути бастанӣ шартномаи меҳнатӣ, ки намунааш аз ҷониби мақомоти ваколатдори давлатӣ дар соҳаи меҳнат ва шуғли аҳоли тасдиқ мегардад, ба расмӣ дароварда мешавад.

Агар шартномаи меҳнатӣ бо гуноҳи корфармо баста нашуда ва ё ба расмӣ дароварда нашуда бошад, вале корманд ба кор шурӯъ карда бошад, дар ин ҳолат муносибатҳои меҳнатӣ аз рӯзи воқеан ба кор шурӯъ намудани корманд ба вучудомада ҳисобида мешаванд (қисми 9 моддаи

26 КМ ҚТ). Дар ҳолатҳои зикргардида корфармо вазифадор аст, ки муносибатҳои воқеан ба вучудодаи меҳнатиро бо санади худ ё бастанӣ шартномаи меҳнатӣ ба расмият дарорад.

12. Мувофиқи моддаи 25 КМ ҚТ шартномаи меҳнатӣ мумкин аст ба муҳлати номуайян, ба муҳлати муайян, вале на камтар аз як сол, ба истиснои ҳолатҳои баста шудани он барои иҷрои уҳдадорихои корманди ҳозирнабуда, ки мутобиқи КМ ҚТ ҷойи қораш нигоҳ дошта мешавад, ба муҳлати иҷрои кори муайян ва барои иҷрои корҳои мавсимӣ баста шавад.

Бояд дар назар дошт, ки шартномаи меҳнати муҳлатнок танҳо дар ҳолате баста шуданаш мумкин аст, ки агар бо назардошти хусусияти кори пешниҳодшуда ва шароити иҷрои он ё манфиати корманд, инчунин дар ҳолатҳои муқаррарнамудаи КМ ҚТ ва дигар қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бастанӣ шартнома ба муҳлати номуайян имконнопазир бошад.

Агар яке аз тарафҳо баъд аз ба охир расидани муҳлати амали шартномаи меҳнатӣ дар давоми рӯзи охирини кор (баст) қатъ намудани муносибатҳои меҳнатиро талаб накунад, шартнома ба муҳлати номуайян басташуда ҳисоб карда мешавад.

13. Мувофиқи моддаи 30 КМ ҚТ ба кори дигари доимӣ гузаронидан (тағйир ёфтани вазифаи меҳнати корманд), супоридани кор аз рӯи ихтисоси дигар, таҳассус ва вазифаи дигар танҳо бо розигии корманд мумкин аст.

Супоридани коре, ки ҳангоми иҷрои он шароити меҳнати дар созиши тарафҳо муайяншуда моҳиятан тағйир меёбад ва бо сабабҳои асоснокгардидаи истеҳсолӣ, ташкилӣ, технологӣ ва иқтисодӣ алоқаманд намебошанд, низ ба дигар кор гузаронидан ҳисоб мешавад ва розигии кормандро талаб мекунад. Аз ҷумла, ба корманд супоридани коре, ки ҳангоми иҷрои он андозаи музди меҳнат, шартҳои додани музди меҳнат (андозаи миқдори маош ё маоши вазифавии корманд, пули иловагӣ, илова ба маош ва амсоли онҳо) имтиёзот, афзалият, тартиботи вақти корӣ, тартиботи меҳнат ва истироҳат тағйир меёбанд.

Барои дар ҳуди ҳамон ташкилот ба кори дигар гузаронидан, ба дигар ташкилот гузаронидан ва ё ба маҳалли дигар, инчунин якҷоя бо ташкилот гузаронидан бояд розигии корманд ҳатман ба таври хаттӣ гирифта шавад.

Дар баробари ин, судҳо бояд дар назар дошта бошанд, ки саркашӣ намудан аз иҷрои кор ҳангоми бо асосҳои қонунӣ ба кори дигар гузаронидан вайрон кардани интизоми меҳнат ва ба кор набаромадан, ҳамчун бе сабабҳои узрнок ба кор ҳозир нашудан дониста мешавад.

Ҳамзамон дар ҳуди ҳамон ташкилот ба ҷойи кори дигар ва ё ба бахши таркибии ҳамон маҳал гузаронидан, дар доираи таҳассус, дараҷаи ихтисос ё вазифа (мансаб) ва дигар дастгоҳ ё таҷҳизот кор супоридан, ки аз шартҳои шартномаи меҳнатӣ бармеояд ва дар айни замон шароити меҳнат моҳиятан тағйир намеёбад, ба кори дигар гузаронидан ба ҳисоб наарафта, розигии корманд гирифта намешавад. Корфармо ҳуқуқ надорад кормандро ба коре, ки ба вазъи саломатиаш мувофиқ нест, гузаронад.

Ҷойивазкунии (ротатсия) кадрҳои роҳбарикунанда дар мақомоти давлатӣ ба кори дигар гузаронидан ҳисобида нашуда, бо мақсади истифодаи самараноки маҳорати касбии онҳо, пешгирии зуҳуроти коррупсионӣ ва бархӯрди манфиатҳо тибқи тартиби муқаррарнамудаи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон анҷом дода мешавад (қисми 5 моддаи 30 КМ ҚТ).

14. Агар давом додани кор аз рӯи уҳдадорихои меҳнатӣ, ки дар шартномаи меҳнатӣ муқаррар гардидааст, бо сабабҳои объективӣ, ки қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ намудааст, имконнопазир бошад, корфармо уҳдадор аст, ба корманд кори дигареро, ки дар ташкилот мавҷуд аст, пешниҳод намояд. Ҳангоми аз тарафи корманд рад гардидани пешниҳоди гузариш ба кори дигар амали шартномаи меҳнатӣ метавонад бо асосҳои умумӣ мувофиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон қатъ гардад.

Ҳар як ҳолати ба кори дигар гузаронидан, тағйир додани ҷойи кори корманд, аз ҷумла, барои давраи кӯтоҳмуддат низ, бояд бо санади корфармо ба расмият дароварда, дар ин бора ба корманд хабар дода шавад.

Ҳамзамон ҳангоми баррасӣ ва ҳалли баҳс оид ба кор барқарор намудани шахсе, ки ба дигар кор гузаронида шудаасту барои бе сабабҳои узрнок ба кор ҳозир нашудан, бинобар саркашӣ кардан аз шурӯъ намудани он озод карда шудааст, суд бояд қонунӣ будани ҳуди ба кори дигар гузарониданро санчида барояд.

Риоя накардани чунин тартиби ба кори дигар гузаронидан, аз як кор ба дигар кор гузаронидан барои корманд ягон хел уҳдадорихоро ба вучуд намеорад. Аз ин рӯ, татбиқи ҷазои интизомӣ, аз ҷумла, барои бе сабабҳои узрнок ба ҷойи кор ҳозир нашудан аз кор озод намудани корманд ғайриқонунӣ ҳисобида мешавад.

15. Ҳангоми баррасии баҳс оид ба тағйир додани шароити меҳнат аз ҷониби корфармо, бояд дар назар дошт, ки тибқи моддаи 31 КМ ҚТ тағйир додани шароити меҳнат аз тарафи корфармо бе розигии корманд дар он сурат иҷозат дода мешавад, агар чунин тағйирот дар технология ва ташкили истеҳсолии меҳнат пешақӣ муқаррар шуда бошад.

Тахти мафҳуми тағйир ёфтани шароити ташкилӣ ё технологиии кор, масалан, тағйир ёфтани созмони ташкилии корфармо, ворид намудани технологияи нав ва монанди онҳо фаҳмида мешавад.

Корфармо уҳдадор аст кормандонро ҷиҳати дар оянда тағйирёбии шароити меҳнат на дертар аз ду моҳ ба таври хаттӣ огоҳ созад. Агар корманд дар шароити нави меҳнат ба идомаи кор розӣ набошад, пас шартномаи меҳнатӣ метавонад қатъ карда шуда, ба ӯ барои аз кор рафтани ба андозаи на камтар аз ду моши миёнаи моҳона кумакпулӣ пардохт карда шавад.

Ҳангоми баррасии баҳс дар суд корфармо уҳдадор аст, исбот намояд, ки шароити меҳнати пештарро нигоҳ доштан имконнопазир аст, яъне тағйири шароити меҳнат дар натиҷаи тағйирот дар ташкили истеҳсолот ба амал омадааст, масалан, дар натиҷаи тағйирот дар техника ва технологияи истеҳсолот, такмили ҷойҳои корӣ дар асоси атестатсияи онҳо, азнавташкилкунии созмони истеҳсолот.

16. Мувофиқи қисми 1 моддаи 41 КМ ҚТ корманд ҳуқуқ дорад ду ҳафта пештар корфарморо ба таври хаттӣ огоҳ намуда, шартномаи меҳнатиро, ки ба муҳлати номуайян баста шудааст, бекор кунад.

Баъд аз гузаштани муҳлати огоҳӣ корманд ҳуқуқ дорад корро қатъ намояд, корфармо бошад, уҳдадор аст ба корманд дафтарчаи меҳнатиашро тибқи қисми 5 моддаи 52 КМ ҚТ супорида, бо ӯ ҳисобӣ кунад.

Ҳангоми баррасии баҳсҳо оид ба бекор намудани шартномаи меҳнатӣ бо ташаббуси корманд судҳо бояд ҳолатҳои зеринро ба инобат гиранд:

- бекор кардани шартномаи меҳнатӣ бо ташаббуси корманд дар ҳолате раво аст, ки агар ӯ аризаи аз кор озод намуданро ба таври ихтиёрӣ ва озодона пешниҳод карда бошад. Агар даъвогар тасдиқ намояд, ки корфармо ӯро барои пешниҳод намудани ариза дар хусуси аз кор рафтани маҷбур кардааст, бояд ин ҳолат санҷида шуда, уҳдадории исботи он ба зиммаи корманд вогузор мегардад. Дар ҳолати тасдиқ шудани вачҳҳои даъвогар, даъво оид ба барқарор намудани ба ҷойи кори пештара қонеъ карда мешавад;

- корманде, ки корфарморо оид ба мақсади бекор кардани шартномаи меҳнати ба муҳлати номуайян басташуда ба таври хаттӣ огоҳ намудааст, ҳуқуқ дорад дар давоми муҳлати огоҳӣ аризаи худро бозпас гирад. Дар ин ҳолат аз кор озод кардан ба амал бароварда намешавад, агар ба ҷойи кори ӯ ба таври гузаронидан корманди дигар даъват нашуда бошад. Даъват намудани корманди дигар бояд ба таври хаттӣ сурат гирад;

- агар бо гузаштани муҳлати огоҳӣ шартномаи меҳнатӣ бекор нашуда бошад ва корманд қатъ намудани шартномаи меҳнатиро талаб накунад, амали шартномаи меҳнатӣ идомаёфта эътироф карда мешавад;

- корманд ҳуқуқ дорад бекор кардани шартномаи меҳнатиро дар муҳлати хоҳишкардаи худаш талаб намояд, агар он ба имконнопазирии давом додани кор (қабул шудани ба муассисаҳои таълимӣ, ба нафақа баромадан, ба ҷойи дигар кӯчидан) вобаста бошад. Дар ин ҳолат корфармо бояд шартномаи меҳнатиро дар муҳлате, ки корманд хоҳиш намудааст, бекор кунад.

Ҳангоми баррасии баҳсҳо оид ба бекор намудани шартномаи муҳлатноки меҳнатӣ бо талаби корманд дар ҳолатҳои беморӣ ё маъюб шудани ӯ, бояд дар назар дошт, ки на танҳо бемории корманд ё маъюбии ӯ, балки вобаста ба ин ҳолатҳо корро аз рӯи шартномаи меҳнатӣ иҷро карда натавонистани корманд исбот карда мешавад (қисми 5 моддаи 41 КМ ҚТ). Ин ҳолат бояд бо хулосаи мутахассисон тасдиқ карда шавад.

17. Дикқати судҳо ба он ҷалб карда шавад, ки ҳангоми баррасии парвандаҳо оид ба бекор кардани шартномаи меҳнатӣ бо ташаббуси корфармо, уҳдадорӣ исботи бо асосҳои қонунӣ ва риояи тартиби муқаррарнамудаи қонун бекор кардани шартномаи меҳнатӣ ба зиммаи корфармо вогузор карда мешавад. Дар баробари ин, бояд ҳолатҳои зерин ба инobat гирифта шаванд:

- бекор кардани шартномаи меҳнатӣ бо ташаббуси корфармо дар давраи корношоямии муваққатӣ (ба ғайр аз озодкунӣ мувофиқи сарҳати панҷуми қисми 1 моддаи 42 КМ ҚТ) ва дар давраи дар руҳсатӣ ё сафари хизматӣ будани корманд, ба истиснои ҳолатҳои барҳам хӯрдани ташкилот, қатъ шудани фаъолияти корфармо - шахси воқеӣ, зани ҳомила, занон ва дигар шахсони дорои уҳдадорӣ оилавӣ, ки дар тарбияи худ кӯдаки то се сола ё кӯдаки маъҷуб доранд ба истиснои ҳолати пешбининамудаи сарҳати якуми қисми 1 моддаи 42 Кодекси мазкур, ки дар ин сурат ба қатъи шартномаи меҳнатӣ баъд аз ҳатман бо кор таъмин кардани онҳо иҷозат дода мешавад, роҳ дода намешавад (қисми 4 моддаи 42, қисми 1 моддаи 215 КМ ҚТ);

- бекор кардани шартномаи меҳнатӣ бо ташаббуси корфармо пас аз пешакӣ, на дертар аз ду ҳафта, огоҳ намудани иттифоқи касабаи дахлдор ё дигар намояндагони кормандон сурат мегирад (қисми 1 моддаи 44 КМ ҚТ);

- ба кормандоне, ки бинобар намояндаи кормандон интиҳоб шуданашон аз фаъолияти истеҳсоли озод гардидаанд, пас аз ба итмом расидани ваколатҳои интиҳобиашон ҷойи кори (вазифаи) пештараашон пешниҳод карда мешавад, агар чунин ҷойи кор мавҷуд набошад, ҷойи кори (вазифаи) ба он баробар дар ҳамон ташкилот пешниҳод мегардад (қисми 2 моддаи 294 КМ ҚТ).

Корфармо уҳдадор аст кормандро дар бораи бекор кардани шартномаи меҳнатӣ, ки дар муҳлати номуайян баста шудааст, дар муҳлатҳои зерин ба таври ҳатмӣ огоҳ намояд:

- ҳангоми бекор кардани шартномаи меҳнатӣ бинобар барҳам хӯрдани ташкилот ё қатъ гардидани фаъолияти корфармо - шахси воқеӣ ва ё ихтисор шудани шумора ё воҳиди кории кормандон на дертар аз ду моҳ;

- ҳангоми бекор кардани шартномаи меҳнатӣ бинобар ба кори иҷро мекардааш мувофиқ набудани корманд аз сабаби нокифоягии ихтисос ё вазъи саломатӣ на камтар аз як моҳ.

18. Ҳангоми баррасӣ ва ҳал намудани даъво оид ба кор барқарор намудани шахсоне, ки шартномаи меҳнатӣ бо онҳо бо асосҳои барҳам хӯрдани ташкилот ё қатъ гардидани фаъолияти корфармо - шахси воқеӣ ва ё ихтисор шудани шумора ё воҳиди кории кормандон (сарҳати якуми қисми 1 моддаи 42 КМ ҚТ) бекор карда шудааст, уҳдадорӣ исботи ҳолатҳои барҳам хӯрдани ташкилот, қатъ ёфтани фаъолияти соҳибкор, ихтисори шумора ё штати кормандон ба ҷавобгар вогузор карда мешавад.

Дар ҳолати барҳам хӯрдани ташкилот асоси бекор кардани шартномаи меҳнатӣ инқарор оид ба барҳамдиҳии он бидуни ба шахси дигар ба тариқи ворисии ҳуқуқӣ гузаштани ҳуқуқи уҳдадорӣ мегардад.

Дар сурати корфармо будани шахси воқеӣ, ки ба сифати соҳибкори инфиродӣ ба қайди давлатӣ гирифта шудааст, ҳангоми бо қарори ҳуди шахси воқеӣ қатъ гардидани фаъолият ба сифати соҳибкори инфиродӣ, бо қарори суд муфлис эътироф гардидани соҳибкори инфиродӣ (қисми 1 моддаи 26 КГ ҚТ), бинобар сабаби ба итмом расидани муҳлати амали шаходатнома дар бораи бақайдгирии давлатӣ, рад намудани дароз кардани иҷозат барои фаъолияти муайян шартномаи меҳнатӣ дар асоси сарҳати якуми қисми якуми моддаи 42 КМ ҚТ бекор карда мешавад.

Мувофиқи талаботи қисми 3 моддаи 42 КМ ҚТ бекор кардани шартномаи меҳнатӣ аз рӯи асосҳои, ки дар сарҳатҳои якум (ба ғайр аз барҳам хӯрдани ташкилот ё қатъ гардидани фаъолияти корфармо - шахси воқеӣ) ва дуҷуми қисми 1 моддаи мазкур, сарҳати дуҷуми моддаи 48 КМ ҚТ нишон дода шудааст, ба шарте роҳ дода мешавад, агар бо розигии корманд ба кори дигар гузаронидани ӯ имконнопазир бошад. Дар чунин ҳолат корфармо уҳдадор аст, ки ба корманд ҷойҳои кории холии мавҷударо, ки ба талаботи ҷойи кории қаблӣ ҷавобгӯ ва дар ҳамин маҳал ҷойгир мебошанд, пешниҳод намояд. Ҳангоми ҳалли масъалаи ба кори дигар гузаронидани корманд бояд имконияти воқеии корманд барои иҷрои кори ба ӯ пешниҳодшуда бо назардошти маълумот, малакаи касбӣ ва таҷрибаи корӣ ба назар гирифта шавад.

Агар корманд ваҷҳ пешниҳод намояд, ки корфармо ин талаботи қонунро риоя накардааст, корфармо уҳдадор аст исбот кунад, ки талаботи қонун иҷро шуда, корманд ба кори дигар гузаштанро рад кардааст ё ин ки корфармо имконияти ба кори дигар дар ҳамин ташкилот бо розигии ӯ гузарониданро надоштааст.

Ҳамзамон бояд дар назар дошт, ки бекор кардани шартномаи меҳнатӣ бо корманд бинобар сабаби ихтисор шудани шумора ё воҳиди кории корманд дар он ҳолат мумкин аст, ки ӯ ҳуқуқи афзалиятнок барои дар кор монданро надошта (моддаи 43 КМ ҚТ), аз ҷониби корфармо ба таври хаттӣ на дертар аз ду моҳ оид ба аз кор озод намудан огоҳ шудааст (сарҳати якуми қисми якуми моддаи 45 КМ ҚТ).

Агар муқаррар карда шавад, ки бекор кардани шартномаи меҳнатӣ бо корманд вобаста ба ихтисор шудани шумора ё воҳиди кории корманд бо вайрон намудани талаботи моддаи 43 КМ ҚТ ба амал омадааст, суд бекор кардани шартномаи меҳнатиро ғайриқонунӣ ҳисобида, талаби кормандро оид ба барқарор намудан ба ҷойи кори пештара қонун менамояд.

Дар сурати дар огоҳинома оид ба бекор кардани шартномаи меҳнатӣ мавҷуд набудани имзои корманд, суд метавонад кормандро сари вақт оид ба қатъ намудани шартномаи меҳнатӣ огоҳшуда эътироф кунад, ба шарт ки корфармо исбот кунад, ки корманд дар муҳлати муқарраршуда бо огоҳинома шинос карда шудааст, вале аз имзо гузоштан ба он даст кашааст. Ба сифати чунин далел мумкин аст санад дар бораи даст кашидани корманд аз гирифтани огоҳинома, ки шоҳидон имзо гузоштаанд, пешниҳод карда шавад.

Дар сурате, ки агар корманд аз кор бо сарҳати якуми қисми 1 моддаи 42 КМ ҚТ то ба охир расидани муҳлати огоҳӣ бидуни розигии ӯ озод шуда бошад ва дар вақти баровардани ҳалнома ин муҳлат ба охир расида бошад, он гоҳ ҳангоми мавҷуд набудани асосҳои бо дигар сабабҳо ба кор барқарор кардани корманд, суд санаи аз кор озод намуданро мутаносибан ба рӯзи ба охир расидани огоҳӣ тағйир дода, масъалаи ба корманд рӯёнидани музди меҳнатро дар ин давра муҳокима мекунад.

19. Дар сарҳати дуҷуми қисми 1 моддаи 42 КМ ҚТ асосҳои бекор кардани шартномаи меҳнатӣ бо ташаббуси корфармо бинобар иваз шудани соҳибмулк, ҳангоми ошкор гардидани номувофиқатии корманд ба вазифаи (мансаби) ишғолкардааш ё кори иҷро мекардааш дар натиҷаи нокифоягии ихтисос ё вазъи саломатиаш, ки барои давом додани ҳамин кор ҳалал мерасонад, агар ин номувофиқатии корманд дар натиҷаи аттестатсия ва ё дар асоси ҳулосаи тиббӣ тасдиқ шуда бошад, пешбинӣ шудааст.

Бояд дар назар дошт, ки иваз шудани соҳибмулки ташкилот набояд ҳамчун барҳам хӯрдани ташкилотҳисобида шавад ва он боиси қатъ шудани муносибатҳои меҳнатӣ намегардад. Ҳангоми иваз шудани соҳибмулки ташкилот муносибатҳои меҳнатӣ бо розигии корманд давом дода мешаванд (қисми 1 моддаи 38 КМ ҚТ).

Тахти мафҳуми иваз шудани соҳибмулки ташкилот гузариши ҳуқуқи моликият ба молу мулк ташкилот аз як шахс ба шахси дигар, аз ҷумла, дар сурати хусусигардонии моликияти давлатӣ - фаъолияти аз тарафи давлат мувофиқи тартиби муқаррарнамудаи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон амалишаванда оид ба додани молу мулк тахти моликияти давлатӣ қарордошта ба моликияти хусусии шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ (моддаи 2 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хусусигардонии моликияти давлатӣ»), дар асоси шартномаи хариду фурӯш, иваз, туҳфа қардан ё дигар аҳдҳои аз ихтиёрдорӣ баровардани молу мулк ба даст овардани ҳуқуқи соҳибмулкӣ (қисми 2 моддаи 242 КМ ҚТ) фаҳмида мешавад.

Соҳибмулки нав ҳуқуқ дорад дар давоми 6 моҳ аз рӯзи пайдо кардани ҳуқуқи моликият шартномаи меҳнатиро мувофиқи қисми 2 моддаи 38 КМ ҚТ бо роҳбарони ташкилот ва кормандон, ки вазифаҳои умумии идоракуниро дар ташкилот иҷро мекунанд, аз нав бандад ё бекор кунад.

Бо ташаббуси корфармо қатъ намудани шартномаи меҳнатӣ бо кормандони дигар бошад,

танҳо бо асосҳои пешбиниамудай КМ ҚТ ва бо риояи кафолатҳои барои кормандон муқарраргардида мумкин аст.

Дар ин маврид аз тобеияти як мақомот ба тобеияти мақомоти дигар гузаштани ташкилот боиси қатъ гардидани амали шартномаи меҳнатӣ намегардад (қисми 2 моддаи 38 КМ ҚТ).

20. Суд ҳангоми баррасии даъво оид ба кор барқарор намудани шахсе, ки бо асосҳои ошкор гардидани номувофиқатии ӯ ба вазифаи (мансаби) ишғолкардааш ё кори иҷро мекардааш дар натиҷаи нокифоягии ихтисос ё вазъи саломатиаш, ки барои давом додани ҳамин кор ҳалал мерасонад аз кор озод карда шудааст ва агар ин ҳолат дар натиҷаи аттестатсия ва ё дар асоси ҳулосаи тиббӣ тасдиқ шуда бошад, бояд ҳолатҳои зеринро ба назар гирад:

- номувофиқатии корманд ба вазифаи ишғолкардааш ё кори иҷро мекардааш дар натиҷаи нокифоягии ихтисос бояд бо натиҷаи аттестатсия, ки бо тартиби муқаррарнамудай қонунгузорӣ оид ба меҳнат, санадҳои дигари меъёрии ҳуқуқӣ, ки дорои меъёрҳои ҳуқуқи меҳнат мебошанд, баргузор гаштааст, тасдиқ карда шавад;

- ҳулосаи комиссияи аттестатсионӣ оид ба сифатҳои кори корманд, ки яке аз далелҳои нокифоягии ихтисос ба ҳисоб меравад, бояд дар маҷмуъ бо дигар далелҳои парванда баҳо дода шавад. Бо назардошти он, ки аттестатсияи категорияи алоҳидаи кормандон дар ҳолатҳои бо қонунгузорӣ муқарраршуда (аттестатсияи ҳатмӣ) ё бо санадҳои меъёрии дохилӣ пешбиниамуда (аттестатсия бо ташаббуси корфармо) гузаронида мешавад, бояд риояи тартиби муқарраршудаи гузаронидани аттестатсия низ аз ҷониби суд санҷида шавад;

- кормандро бо сабаби вазъи саломатӣ, ки барои давом додани вазифаи ишғолкардааш ҳалал мерасонад ва ин ҳолат бо ҳулосаи тиббӣ тасдиқ мешавад, танҳо дар ҳолате, аз кор озод намудан мумкин аст, ки агар ӯ маҳз аз уҳдаи иҷрои коре, ки ӯ бояд мувофиқи шартномаи меҳнати басташуда иҷро мекард, набарояд.

- худ аз худ бад шудани саломатии корманд, ки бо ҳулосаи тиббӣ тасдиқ карда шудааст, аз он ҷумла, ба ӯ муқаррар кардани маъҷубӣ низ, агар дар ин маврид корманд аз уҳдаи кори супоридашуда барояд, барои қатъ намудани шартномаи меҳнатӣ бо сархати дуёми қисми 1 моддаи 42 КМ ҚТ асоси кофӣ шуда наметавонад. Дар баробари ин, қатъ намудани шартномаи меҳнатӣ аз рӯи номувофиқатӣ дар натиҷаи вазъи саломатӣ, новобаста аз он, ки корманд аз уҳдаи кори иҷро мекардааш мебарояд ё не, танҳо дар ҳолате мумкин аст, ки агар мувофиқи ҳулосаи тиббӣ иҷрои кори мазкур ба корманд манъ ё барои аъзои коллективи меҳнатӣ ё ин ки ба шахрвандони ба онҳо хизматмерасонида хатарнок бошад;

- агар имконияти кормандро бо хоҳиши ӯ ба кори дигар гузаронидан набошад, ӯро аз кор озод кардан мумкин аст. Дар ин ҳолат корфармо бояд далели барои ба кори дигар гузаронидан норозӣ будани корманд ва ё имконнопазир будани гузаронидани корманд ба кори дигарро (мавҷуд набудани ҷойи кори ҳолӣ) исбот намояд.

21. Ҳангоми баррасии даъвоҳои оид ба кор барқарор намудани корманде, ки бо сархати сеюми қисми 1 моддаи 42 КМ ҚТ (бе сабабҳои узрнок уҳдадорихои меҳнатиро, ки шартномаи меҳнатӣ ё қоидаҳои тартиботи дохилии меҳнатӣ ба зиммаи корманд гузоштааст, мунтазам иҷро накардани ӯ, агар ба корманд пештар чораҳои ҷазои интизомӣ татбиқ шуда бошанд) аз кор озод карда шудааст, бояд ба назар гирифта шавад, ки вайронкунии интизоми меҳнат ин бо гуноҳи корманд иҷро накардан ё бо таври дахлдор иҷро накардани уҳдадорихои меҳнатие мебошад, ки ба ӯ бо шартномаи меҳнатӣ ё қоидаҳои тартиботи дохилии меҳнат (вайрон намудани дастурамалҳо, низомномаҳои мансабӣ, фармонҳои корфармо, қоидаҳои техникӣ ва ғайра) вогузор карда шудааст.

Саркашӣ намудани корманд аз иҷрои коре, ки ӯ ғайриқонунӣ ба он гузаронида шудааст, аз давом додани кор дар шароити нави меҳнат, аз иҷрои амри корфармо оид ба масъалаҳои, ки мувофиқи қонунгузорӣ ё дигар санадҳои меъёрии марбут ба меҳнат фақат бо розигии корманд ҳал карда мешаванд (рад намудани иҷрои талаби корфармо оид ба аз руҳсатӣ бозхондан, ба кори шабона, изофакорӣ ва ба кор бо усули вахтавӣ ҷалб намудан, инчунин ба сафари хизматӣ фиристонидани заноне, ки кӯдаки то синни чордаҳ доранд, инчунин дигар шахсоне, ки кӯдаки то синни чордаҳро бе модар тарбия мекунанд, кормандоне, ки аъзои бемори оиларо нигоҳубин мекунанд ё кӯдакони маъҷубро тарбия менамоёнд, агар аъзои бемори оила ва кӯдакони маъҷуб

дар асоси хулосаи тиббӣ ба нигоҳубини доимӣ эҳтиёҷманд бошанд ва ғайраҳо) вайронкунии уҳдадориҳои меҳнатӣ ҳисобида намешавад.

Таҳти мафҳуми мунтазам вайрон намудани интизоми меҳнат аз ҷониби корманд тақроран вайрон намудани уҳдадориҳои меҳнатӣ дар давраи амали ҷазои интизоми ба ӯ татбиқшуда фаҳмида мешавад (моддаи 1 КМ ҚТ).

22. Ҳангоми баррасии баҳсҳои ба кор барқарор намудани шахсоне, ки бо асосҳои дар боло зикршуда аз кор озод шудаанд, судҳо бояд дурустии таъин намудани ҷазоҳои интизомиро, ки корфармо ҳангоми аз кор озод намудан ба асос гирифтааст, санҷиш намоянд.

Агар дар рафти муҳофизати судӣ муқаррар карда шавад, ки ҷазои интизомӣ бо вайрон намудани қонун таъин шудааст, ин хулосаи суд бояд дар ҳалнома бо ишора ба меъёрҳои мушаххаси қонун, ки риоя нашудаанд, асоснок карда шавад.

Дар сурати пеш аз муҳлат бекор кардани ҷазои интизомӣ ё гузаштани муҳлати амали ҷазои интизомӣ аз кор озод намудани корманд дар асоси сарҳати сеюми қисми 1 моддаи 42 КМ ҚТ мумкин нест.

Доир ба парвандаҳо дар бораи барқарор намудан ба ҷойи кор бо асоси зикршуда ҷавобгар уҳдадор аст далелҳоеро, ки ҳолатҳои зеринро тасдиқ менамоянд, ба суд пешниҳод намояд:

- қонунвайронкунии корманд воқеан ҷой дошт ва барои бекор кардани шартномаи меҳнатӣ асос шуда метавонад;

- корфармо муҳлати татбиқи ҷазои интизомиро, ки дар қисмҳои 1 ва 2 моддаи 64 КМ ҚТ муқаррар шудааст, риоя кардааст.

Дар баробари ин ҳолатҳои зерин бояд ба инобат гирифта шаванд:

- муҳлати якмоҳаи татбиқи ҷазои интизомӣ бояд аз рӯзи ошкор шудани кирдори интизомӣ ҳисоб карда шавад;

- рӯзи ошкор шудани кирдори интизомӣ, ки аз он ҷараёни муҳлати якмоҳа оғоз мегардад, рӯзе ба ҳисоб меравад, ки шахсе, ки корманд аз ҷиҳати кор (хизмат) дар тобеияти ӯ қарор дорад, аз содир шудани кирдори интизомӣ огоҳ гардидааст, новобаста аз он ки ин шахс ҳуқуқи татбиқи ҷазои интизомиро дорад ё не;

- вақти татбиқи муҳлати ҷазои интизомӣ ҳангоми дар кор ҳузур надоштан бинобар корношоямии муваққатӣ, озод будан аз кор барои иҷрои уҳдадориҳои давлатӣ ё ҷамъиятӣ, дар руҳсатӣ ва сафари хизматӣ будани корманд боздошта мешавад (қисми 3 моддаи 64 КМ ҚТ). Дар давраи ғойб будани корманд дар ҷойи кор бо асосҳои дигар, аз ҷумла бинобар сабаби истифодаи вақти дамгирӣ (мисол ҳангоми ташкили кор бо усули вахтавӣ) новобаста аз давомнокии он ҷараёни ин муҳлат боздошта намешавад;

- ба руҳсатие, ки ҷараёни якмоҳаро бозмедорад бояд ҳамаи руҳсатихоёе, ки ба корманд мутобиқи қонунгузори амалкунанда пешниҳод мешаванд, аз ҷумла руҳсатии ҳарсола (асосӣ ва иловагӣ), руҳсатии музднок барои таҳсил, руҳсатии бемузди меҳнат, дохил карда шавад.

Бояд дар назар дошт, ки мутобиқи қонун аз руҳсатии меҳнатӣ бозхондан танҳо бо розигии корманд мумкин аст (қисми 2 моддаи 111 КМ ҚТ), бинобар ин аз ҷониби корманд рад намудани амри корфармо бобати то ба итмом расидани муҳлати руҳсатӣ ба кор баромадан ҳамчун бе сабабҳои узрнок ба кор ҳозир нашудан ҳисобида намешавад.

23. Ҳангоми баррасӣ ва ҳалли баҳсҳо оид ба кор барқарор намудани шахсоне, ки бо сарҳати ҷоруми қисми 1 моддаи 42 КМ ҚТ аз кор озод карда шудаанд, судҳоро зарур аст, ба назар гиранд, ки бо асоси зикршуда танҳо кормандонеро, ки бе сабабҳои узрнок ба кор ҳозир нашудаанд, аз ҷумла дар давоми рӯзи корӣ зиёда аз 3 соат дар ҷойи кор ҳозир набудан, аз кор озод кардан мумкин аст.

Таҳти мафҳуми дар ҷойи кор набудани корманд, дар вақти корӣ берун аз ҳудуди ҷойи корӣ қарор доштани корманд, фаҳмида мешавад. Бинобар он ки на ҳама гуна набудан дар ҷойи кор ҳамчун бе сабабҳои узрнок ба кор ҳозир нашудан ҳисобида мешавад, судҳо бояд сабабҳои воқеии ғойб будани кормандро муайян намоянд.

Корманд инчунин барои бе сабабҳои узрнок ба кор ҳозир нашудан дар ҳолатҳои зерин аз кор озод карда мешавад:

- бе сабабҳои узрнок, бе огоҳ намудани корфармо, инчунин то ба итмом расидани муҳлати духафтаинаи огоҳӣ қатъ намудани кор аз ҷониби корманде, ки шартномаи меҳнатиро ба муҳлати номуайян бастааст (қисми 1 моддаи 41КМ ҚТ);

- бе сабабҳои узрнок то ба итмом расидани муҳлати шартнома ё ба итмом расидани муҳлати огоҳӣ дар бораи пеш аз муҳлат қатъ намудани шартномаи меҳнатӣ қатъ намудани кор аз ҷониби корманде, ки шартномаи меҳнатиро ба муҳлати муайян бастааст (сархати чоруми қисми 1 моддаи 39, қисми 5 моддаи 41, моддаи 283, қисми 1 моддаи 242 КМ ҚТ);

- истифодаи худсаронаи вақти дамгирӣ, инчунин худсарона баромадан ба рухсатии меҳнатӣ (асосӣ, иловагӣ). Бояд ҳатман ба назар гирифта шавад, ки истифодаи вақти дамгирӣ аз тарафи корманд, дар ҳолате, ки корфармо бархилофи талаботи қонун пешниҳоди онро рад кардааст ва вақти истифодаи онҳо аз корфармо вобастагӣ надорад (масалан, мувофиқи талаботи қисми 2 моддаи 130 Кодекси тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар рӯзи супоридани хун, чузъҳои он ва муоинаи тиббӣ кормандоне, ки донори хун мебошанд, аз ҷониби корхонаву муассисаҳо ва дигар ташкилотҳо бо нигоҳдории маблағи миёнаи музди меҳнат ҷавоб дода мешаванд) ҳозир нашудан ба кор бе сабабҳои узрнок ҳисобида намешавад.

Агар корманди бе сабабҳои узрнок ба кор ҳозирнашуда то рӯзи баромадани фармони аз кор озод намудан кор накарда бошад, он гоҳ муносибатҳои меҳнатӣ бо ӯ аз рӯзи якуми ба кор набаромаданаш қатъ карда мешавад.

Ҳангоми баррасии баҳсҳо дар бораи ба кор барқарор намудан ва пардохти музди миёнаи моҳона барои давраи ноилоч ба кор набаромадани корманде, ки барои бе сабабҳои узрнок ба кор ҳозир нашуданаш шартномаи меҳнатӣ бекор карда шудааст, муайян гардад, ки набудан дар ҷойи кор бе сабабҳои узрнок буда, корфармо тартиби қатъ намудани шартномаи меҳнатиро вайрон кардааст, суд дар сурати қонун намудани талабот музди миёнаи моҳонаи кормандро аз рӯзи баровардани фармони аз кор озод намудан мерӯёнад, зеро танҳо аз ин вақт ба кор ҳозир нашудан маҷбурӣ мебошад.

24. Тибқи талаботи сархати панҷуми қисми 1 моддаи 42 КМ ҚТ ҳозир нашудан ба кор дар давоми бештар аз чор моҳи бефосила дар натиҷаи корношоямии муваққатӣ, бе ҳисоб кардани рухсатии давраи ҳомиладорӣ ва таваллуд, агар қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳлати аз ин зиёдтари нигоҳ доштани ҷойи корро (вазифаро) ҳангоми бемории муайян муқаррар накарда бошад, асос барои бекор кардани шартномаи меҳнатӣ бо ташаббуси корфармо мегардад. Ба кормандоне, ки бо сабаби осеби меҳнатӣ ё бемории касбӣ қобилияти меҳнатиашонро гум кардаанд, то барқарор шудани қобилияти меҳнатӣ ё муқаррар гардидани маъҷубӣ ҷойи кор (вазифа) нигоҳ дошта мешавад, агар аз ҷониби қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳлати дарозтар барои нигоҳдории ҷойи кор ҳангоми бемории муайян муқаррар нашуда бошад.

Қонунгузор дигар ҳолатҳои узрнокро ҳангоми ҳисоб кардани муҳлати чормоҳаи бефосилаи корношоямии муваққатӣ ба инобат намегирад. Дар баробари ин қонунгузор имконияти нигоҳ доштани ҷойи корро ҳангоми бемории муайян истисно намекунад.

25. Зимни баррасии баҳсҳо вобаста ба бекор кардани шартномаи меҳнатӣ дар асоси сархати шашуми қисми 1 моддаи 42 КМ ҚТ (дар ҳолати мастӣ бар асари истеъмоли машруботи спиртӣ, воситаҳои нашъадор, моддаҳои психотропӣ ё моддаҳои дигари мадхушқунанда ҳозир шудан ба кор), судҳо бояд дар назар дошта бошанд, ки бо ин асос кормандоне аз кор озод карда мешаванд, ки дар вақти корӣ, дар ҷойи иҷрои ухдадорихои меҳнатиашон дар ҳолати мастӣ бар асари истеъмоли машруботи спиртӣ, воситаҳои нашъадор, моддаҳои психотропӣ ё моддаҳои дигари мадхушқунанда бошанд. Дар баробари ин, аҳамият надорад, ки корманд бо асосҳои зикршуда аз кор дур карда шудааст ё не. Ҳамчунин бояд дар назар дошт, ки бо ҳамин асос аз кор озод намудан дар ҳолате низ ҷой дошта метавонад, ки агар корманд дар вақти корӣ дар ҷунин ҳолат дар ҷойи кори худаш набуда, дар ҳудуди ташкилоти мазкур ё ин ки дар ҳудуди объекте, ки бо супориши корфармо бояд вазифаҳои меҳнатиашро иҷро мекард, қарор дошта бошад.

Ҳолати мастии корманд бар асари истеъмоли машруботи спиртӣ, воситаҳои нашъадор, моддаҳои психотропӣ ё моддаҳои дигари мадхушқунанда бо ҳулосаи тиббӣ, инчунин бо далелҳои дигаре, ки аз ҷониби суд баҳо дода шудаанд, тасдиқ карда мешавад.

26. Ҳангоми баррасии баҳсҳо дар бораи ба кор барқарор кардани шахсоне, ки шартномаи меҳнатӣ бо онҳо дар асоси сархати ҳафтуми қисми 1 моддаи 42 КМ ҚТ бекор карда шудааст, судҳо бояд ба назар дошта бошанд, ки бо чунин асос кормандоне аз кор озод карда мешаванд, ки тасарруфи (аз он ҷумла майдадуздии) молу мулки ғайр, исрофкорӣ, барқасдона несту нобуд ва вайрон кардани онро дар ҷойи кор содир намудаанд ва гуноҳи онҳо бо ҳукми эътибори қонунӣ пайдонамудаи суд ё қарори судя, мақомот, шахси мансабдор, ки дорои ваколати баррасии парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ мебошанд, муқаррар карда шудааст.

Зери мафҳуми молу мулки ғайр ҳама гуна молу мулке фаҳмида мешавад, ки ба корманди мазкур тааллуқ надорад, аз он ҷумла молу мулки корфармо, кормандони дигар, инчунин шахсоне, ки корманди ташкилоти мазкур намебошанд.

Муҳлати муқарраршудаи якмоҳа барои татбиқ намудани ҷазои интизомӣ аз рӯзи эътибори қонунӣ пайдо намудани ҳукми суд ё қарори судя, мақомот, шахси мансабдор, ки дорои ваколати баррасии парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ мебошанд, ҳисоб карда мешавад.

27. Дар сархати ҳаштуми қисми 1 моддаи 42 КМ ҚТ аз тарафи корманд содир намудани ҳуқуқвайронкунии дорои хусусияти коррупсионӣ, ки дар асоси санади судӣ имконияти минбаъд давом додани корро истисно менамояд, ҳамчун асоси бо ташаббуси корфармо бекор кардани шартномаи меҳнатӣ пешбинӣ шудааст.

Зери мафҳуми ҳуқуқвайронкунии ба коррупсия алоқаманд, ки дар моддаи 1 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муқовимат ба коррупсия» оварда шудааст, ҳуқуқвайронкунии бо Қонуни мазкур ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ пешбинишудае, ки барои коррупсия шароит ба вучуд оварда, аз ҷониби субъектҳои ҳуқуқвайронкунии ба коррупсия алоқаманд содир шуда, боиси ҷавобгарии бо қонунгузорӣ муқарраршудаи интизомӣ, маъмурӣ, граждонӣ ва ҷиноятӣ мегарданд.

Бо асоси пешбиниамуда аз кор озод намудани корманд, танҳо ҳангоми мавҷуд будани санади эътибори қонунӣ пайдокардаи судӣ мумкин аст.

28. Ҳангоми аз ҷониби судҳо баррасӣ намудани парвандаҳо бо асоси сархати нухуми қисми 1 моддаи 42 КМ ҚТ, яъне озод намудани корманд барои иштирок дар корпартоии ғайриқонунӣ ва манъшуда бояд ҳолатҳои зерин ба инобат гирифта шаванд:

- бо санади судӣ корпартоӣ ғайриқонунӣ эътироф гардидааст ё манъ карда шудааст;
- ба маълумоти корманд (эълон кардани санади судӣ ва бо дигар роҳҳо) расонидани санади судӣ дар бораи ғайриқонунӣ эътироф шудани корпартоӣ ё манъи он;
- аҳамияти муҳим доштани маълумот дар бораи эътибори қонунӣ пайдо намудани санади судӣ ё иҷро шудани он.

Парвандаҳо дар бораи ғайриқонунӣ эътироф кардани корпартоӣ ё манъи он аз рӯи талаботи қонунгузорӣ (моддаҳои 24, 26 КМГ ҚТ) таҳти тобеияти судҳои юрисдиксияи умумӣ қарор доранд ва бо тартиби мувофиқи даъвоӣ баррасӣ мегарданд.

Муҳлати эътибори қонунӣ пайдо намудани санади судӣ ҳам ба тарафҳои шартномаи меҳнатӣ ва ҳам ба ташкилкунандагони корпартоӣ оқибатҳои ҳуқуқӣ дорад. Дар ин маврид ташкилкунандагони корпартоӣ бояд иттилоотро дар бораи эътибори қонунӣ пайдо кардани санади судиро ба кормандон расонанд ва пас аз ин корманд бояд аз давом додани иштирок дар корпартоии ғайриқонунӣ ё корпартоии манъшуда даст кашада, ба иҷрои уҳдадорихои меҳнатиаши шурӯъ кунад.

Танҳо баъд аз иҷро кардани талаботи зикргардида, агар корманд иштироки худро дар корпартоии ғайриқонунӣ ва манъшуда давом диҳад, он гоҳ шартномаи меҳнатӣ бо ӯ бо асоси пешбиниамудаи сархати нухуми қисми 1 моддаи 42 КМ ҚТ аз ҷониби корфармо бекор карда мешавад.

29. Тибқи талаботи сархати даҳуми қисми якуми моддаи 42 КМ ҚТ асоси аз кор озод намудани корманд қатъ гардидани иҷозати корманд ба сирри давлатӣ дар ҳолатҳои муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, мегардад.

Мутобиқи моддаи 41 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сирри давлатӣ» руҳсат ба сирри давлатии қаблан ба шахси мансабдор ё шахрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон додашуда, бо қарори роҳбари мақоми давлатӣ ё ташкилот ҳангоми вайрон кардани уҳдадорихои ба зимма

гирифтаи ӯ вобаста ба ҳифзи сирри давлатӣ, ки дар шартномаи меҳнатӣ пешбинӣ шудаанд, қатъ карда мешавад.

Ҳамин тариқ, талаботи зикршуда танҳо ба кормандоне дахл дорад, ки руҳсат (ичозат) ба сирри давлатиро доранд ва ин ҳолат бевосита дар шартномаи меҳнатӣ дарҷ гардида бошад. Инчунин талаботи мазкур ба корманде, ки фаъолияти меҳнатиаш бевосита ба маълумоти сирри давлатӣ алоқаманд аст, паҳн мегардад.

30. Дар асоси сархати ёздаҳуми қисми 1 моддаи 42 КМ ҚТ шартномаи меҳнатӣ бо роҳбари мақомоти иҷроияи корфармо, муовини ӯ ва ё роҳбари сохтори корфармо пешбинишуда, роҳбари мақомоти иҷроияи корфармо, муовини ӯ ва ё роҳбари сохтори корфармо барои вайрон намудани ухдадорихои меҳнатӣ, ки боиси расонидани зарари моддӣ ба корфармо гардидааст, бекор карда мешавад.

Дар ин маврид, агар шахсони номбурда ҳангоми иҷрои ухдадорихои меҳнатӣ ба корфармо бо ҳаракати (беҳаракатӣ) гунаҳгоруна зарари моддӣ расонидаанд, байни ҳаракат (беҳаракатӣ) ва зарари моддӣ бояд алоқаи сабабӣ ҷой дошта бошад. Ҳаракати шахсони зикргардида дар шакли қабули қарор, додани супоришҳои беасос ва ғайра ифода меёбад.

31. Тибқи талаботи сархати дувоздаҳуми қисми 1 моддаи 42 КМ ҚТ асоси аз кор озод кардани корманд сабаби аз ҷониби ӯ рад кардани гузаштан аз муоинаи тиббӣ барои муқаррар намудани воқеияти ҳолати мастӣ бар асари истеъмоли машруботи спиртӣ, воситаҳои нашъадор, моддаҳои психотропӣ ё моддаҳои дигари мадҳушқунанда мегардад.

Дар ин маврид воқеияти саркашӣ кардани корманд аз гузаштани муоинаи тиббӣ бо санади тартибдодаи корфармо, баёноти шохидон, ҳамкорон ва дигар далелҳо тасдиқ карда мешавад.

32. Дар сархати сездҳуми қисми 1 моддаи 42 КМ ҚТ бо ташаббуси корфармо аз кор озод кардани корманд ҳангоми аз тарафи ӯ (корманд) вайрон кардани қоидаҳои ҳифзи меҳнат ё беҳатарӣ аз сӯхтор ва ё ҳаракат дар нақлиёт, ки боиси оқибатҳои вазнин, аз ҷумла ҷароҳат ва садама гардидаанд ё метавонад гарданд.

Мутобиқи талаботи моддаи 1 КМ ҚТ таҳти мафҳуми қоидаҳои ҳифзи меҳнат - санади меъёри ҳуқуқи дорои талабот оид ба ҳифзи меҳнат, ки иҷрои он барои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, ҳангоми машғул шудан ба намуди фаъолиятимуайян, аз ҷумла, ҳангоми лоиҳакашӣ, сохтмон ва истифодаи иншоот, ихтирои мошин, механизм ва таҷҳизоти дигар, таҳияи равандҳои технологӣ, ташкили истеҳсолот ва меҳнат ҳатмӣ мебошад, фаҳмида мешавад.

Қоидаҳои беҳатарӣ аз сӯхтор бо Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи беҳатарӣ аз сӯхтор» ба танзим дароварда мешавад. Мақомоти ваколатдори давлатӣ шартҳои махсуси техникии қоидаҳои беҳатарӣ аз сӯхторро баҳри таъмини беҳатарӣ аз сӯхтор муқаррар менамояд.

Ба системаи нақлиёт - нақлиёти автомобилӣ, роҳи оҳан, ҳавой ва обӣ дохил мегарданд. Дар асоси талаботи қисми 1 моддаи 23 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳаракат дар роҳ» барои ҳаракат дар роҳҳои автомобилгард ба воситаи нақлиёте иҷозат дода мешавад, ки сохт (конструксия) ва ҳолати техникашон ба талаботи муқаррарнамудаи қоидаҳои байнидавлатии соҳавӣ, меъёрҳо ва стандартҳо ҷавобгӯӣ буда, аз санҷиш, қайд ва муоинаи ҳатмии давлатии техникӣ гузашта ва бо тартиби муқарраршуда суғурта шуда бошанд. Воситаҳои нақлиёт бояд ба талаботи беҳатарӣ, меъёрҳои тиббию санитарӣ, ҳифзи меҳнат ва экология, ки бо стандартҳои байналмилалӣ, давлатӣ ва регламентҳои техникӣ дар соҳаи нақлиёт муқаррар шудаанд мутобиқ буда, бо тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз қайди давлатӣ гузаронида шаванд.

Корманд барои ҳуқуқ ба идораи воситаи нақлиёт доштан бояд соҳиби ихтисосу вазъи саломатии муайян ва ҳуччати муқарраргардида бошад.

Ҳамон вақт корманд аз кор озод карда мешавад, ки агар ӯ ҳатто яке аз се намуди қоидаҳои зикргардидаро вайрон карда бошад, ки боиси оқибатҳои вазнин ва ё сабаби он (фавтидани одамон, зарар дидани саломатии мусофир, садамаи технологӣ, тарқиш ва монанди онҳо), аз ҷумла, ҷароҳат ва садама гаштааст, яъне, ба ғайр аз зарари воқеӣ, инчунин таҳдиди ба вучуд омадани оқибатҳои вазнин низ дар назар дошта шудааст.

Ҳар се намуди қоидаҳои номбурда дар мавриди аз ҷониби корманд дар алоҳидагӣ вайрон карда шудан асоси мустақили бекор кардани шартномаи меҳнатӣ мегарданд.

Дар сурате, ки қоидаҳои ҳифзи меҳнат аз ҷониби шахси мансабдор вайрон карда шавад, он гоҳ асоси бекор кардани шартномаи меҳнатӣ тағйир меёбад ва асоси дахлдоре, ки КМ ҚТ пешбинӣ кардааст, татбиқ карда мешавад.

33. Аз ҷониби корманд паҳн кардани маълумоти дорои сирри давлатӣ ё сирри дигари бо қонун ҳифзшаванда, ки ба ӯ ҳангоми иҷрои уҳдадориҳои меҳнатӣ маълум шудаанд, асос барои аз кор озод кардани ӯ дар асоси сархати қордаҳуми қисми 1 моддаи 42 КМ ҚТ мегардад.

Тибқи талаботи моддаи 40 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сирри давлатӣ» корманде, ки ба сирри давлатӣ рухсат дода шудааст, уҳдадор аст сирри давлатиро, ки ба ӯ бовар карда мешавад ё вобаста ба иҷрои уҳдадориҳои хизматӣ аз он хабардор мегардад, ба ҳеч вазҳ набояд ифшо намояд.

Ба сирри дигари бо қонун ҳифзшаванда вобаста аз самти фаъолият сирри тичоратӣ, адвокатӣ, нотариалӣ, тиббӣ ва ғайра дохил мешаванд.

Ҷош кардани сирри давлатӣ ва сирри дигари бо қонун ҳифзшаванда бо муносибатҳои меҳнатӣ (хизматӣ) бояд алоқаманд бошад. Дар ин маврид аз ҷониби корфармо масъалаи огоҳ кардани корманд дар бораи ҷош накардани сирри давлатӣ ё сирри дигари бо қонун ҳифзшаванда бояд пешакӣ ҳал карда шавад.

Корманд уҳдадор аст, маълумоти дорои сирри давлатӣ, хизматӣ, тичоратӣ ё сирри дигари бо қонун ҳифзшавандаро, ки бинобар иҷрои уҳдадориҳои меҳнатӣ ба ӯ маълум гардидааст, ҷош накунад. Масалан, тибқи талаботи моддаи 49 Кодекси тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон кормандони тиббӣ ва фарматсевтӣ уҳдадоранд сирри тиббӣ (иттилоот вобаста ба вазъи саломатӣ, дар бораи ташриф ба муассисаи тандурустӣ) ва дигар маълумоти хусусияти шахсӣ доштаро нигоҳдоранд.

Аз ин рӯ, уҳдадори дар боло зикргардидаи корманд ҳамчун яке аз шартҳо ба шартномаи меҳнатӣ дохил карда мешавад. Дар ин маврид, корфармо вазифадор аст барои ниғаждори маълумоти сирри бо қонун ҳифзшаванда ба корманд шароит фароҳам оварад ва корманд уҳдадор мешавад қоидаҳои ниғаждори ин сирро бечуну чаро риоя кунад.

34. Бо шахсони дар якҷанд ҷой коркунанда муносибатҳои меҳнатиро бо асосҳои умумие, ки мутобиқи онҳо ҳама гуна кормандро аз кор озод кардан раво мебошад, қатъ кардан мумкин аст.

Дар баробари ин бо чунин кормандон шартномаи меҳнатӣ дар асоси сархати понздаҳуми қисми 1 моддаи 42 КМ ҚТ бекор карда мешавад.

Ҳангоми баррасии парвандаҳои вобаста бо баҳсҳои аз кор озод намудани корманд судҳо бояд дар назар дошта бошанд, ки қатъ намудани шартномаи меҳнатӣ бо шахси дар якҷанд ҷой коркунанда танҳо дар сурате раво мебошад, агар ба ҷойи ӯ ба ҳамин кор корманде қабул карда шавад, ки барои ӯ ин кор асосӣ бошад, ё ин ки дар ташкилоти мазкур ба корҳои дар якҷанд ҷой кор кардан, маҳдудият ҷорӣ карда шудааст. Ин ҳолатҳо бояд аз тарафи суд санҷида ва бо таври саҳеҳ муқаррар карда шаванд.

35. Тибқи сархати понздаҳуми қисми 1 моддаи 42 КМ ҚТ шартномаи меҳнатӣ мумкин аст аз ҷониби корфармо бо роҳбарони ташкилот (воҳидҳои алоҳидаи он) ва муовинони онҳо барои вайронкунии дағалонаи якдафъаинаи КМ ҚТ ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон бекор карда шавад.

Таҳти мафҳуми вайронкунии дағалонаи якдафъаинаи қонунгузори меҳнат, аз ҷумла, занони ҳомиларо ба кори шабона, кор дар рӯзҳои истироҳат ва рӯзҳои иди ғайрикорӣ, изофакорӣ ҷалб намудан, ба сафари хизматӣ фиристонидан, инчунин онҳоро аз рухсатии меҳнатии ҳарсолаи пардохтшаванда бозхонд намудан, дар корҳои вазнин, зеризаминӣ ва шароити меҳнаташон зарарноку хатарнок, истифодаи меҳнати кормандони ба синни ҳаҷдаҳ нарасида, инчунин дар корҳои, ки иҷрошаванд ба саломатӣ ва инкишофи маънавии онҳо зарар мерасонад, аз ҷониби роҳбарони ташкилот (воҳидҳои алоҳидаи он) ва муовинони онҳо иҷро накардани уҳдадориҳои меҳнатӣ, ки ба шахсони мазкур бо шартномаи меҳнатӣ вогузор карда шуда, боиси расонидани зарар ба саломатии кормандон ва ё расонидани зарари моддӣ ба ташкилот гардидааст, фаҳмида мешавад.

Ҳолати дағалона будани қонунвайронкунии роҳдодашуда, аз ҷониби суд бо назардошти ҳолатҳои мушаххаси ҳар як парванда ва оқибатҳои, ки боиси ин ҳаракатҳои роҳбарони ташкилот

ё муовинони онҳо гаштаанд ё метавонистанд боиси он шаванд, ҳал карда мешавад. Ҳамзамон уҳдадорӣ исботи воқеан ҷой доштани чунин вайронкунӣ ва хусусияти дағалона доштани он ба зиммаи корфармо вогузор карда мешавад.

36. Ҳангоми баррасии парвандаҳо дар бораи ба кор барқарор намудани шахсоне, ки шартномаи меҳнатӣ бо онҳо бинобар аз ҷониби корманде, ки бо дороиҳои пулию молӣ бевосита кор мекунад, содир намудани кирдори зиддиҳуқуқие, ки барои гум шудани боварии корфармо нисбат ба ӯ асос мегардад, бекор карда шудааст, судҳо бояд дар назар дошта бошанд, ки бо сархати ҳабаҳуми қисми 1 моддаи 42 КМ ҚТ танҳо кормандоне, ки бо дороиҳои пулию молӣ бевосита кор мекунанд (қабул, нигоҳдорӣ, интиқол, тақсимкунӣ ва ғайра) ва кирдори гунаҳгоронае содир намудаанд, ки барои нисбат ба онҳо гум шудани боварии корфармо асос мегарданд, аз кор озод карда мешаванд.

Ба чунин кирдорҳо, аз ҷумла, гирифтани музд барои хизмат бе ҳуҷҷатҳои дахлдор, фурӯхтани молҳо бевосита аз анбор, биноҳои ёрирасон, гирифтани музд барои хизмат ё мол бе барасмиятдарории дахлдор, камтар чен кардан, кам баркашидан, кам додани бақияи пул ва монанди онҳо мансуб доништа мешавад.

Ҳангоми муайян намудани ҳолати содир кардани тасарруф, порагирӣ ва дигар ҳуқуқвайронкуноҳои ғаразнок кормандони мазкур бо асоси гум шудани боварӣ нисбат ба онҳо дар ҳолатҳои низ аз кор озод карда мешаванд, ки кирдорҳои зикршуда ба қори онҳо алоқаманд намебошад.

37. Зимни баррасии даъвоҳои ба кор барқарор намудани шахсоне, ки шартномаи меҳнатишон бинобар аз ҷониби онҳо содир кардани рафтори бадахлоқона, ки барои давом додани он кор мувофиқ намебошад, қатъ шудааст, судҳо бояд онро дар назар дошта бошанд, ки бо чунин асос бекор кардани шартномаи меҳнатӣ танҳо бо кормандони ба фаъолияти тарбиявӣ машғулбуда, масалан, мураббӣёни муассисаҳои томақтабӣ, омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти умумӣ, таҳсилоти ибтидоӣ, миёна ва олии касбӣ ва ғайра иҷозат дода мешавад.

Содир намудани рафтори бадахлоқона на танҳо дар ҷойи кор, балки дар дигар ҷой (дар оила, дар ҷойҳои ҷамъиятӣ) низ асос барои аз кор озод намудан бо сархати ҳабаҳуми қисми 1 моддаи 42 КМ ҚТ шуда метавонад.

38. Агар кирдорҳои гунаҳгорона, ки асос барои гум шудани боварӣ гаштаанд ва рафтори бадахлоқонаи корманд дар ҷойи кор вобаста ба иҷрои уҳдадориҳои меҳнатӣ содир шуда бошад он гоҳ, чунин корманд (мутобиқи сархатҳои ҳабаҳум ва ҳабаҳуми қ. 1 моддаи 42 КМ ҚТ) бо риояи тартиби татбиқи ҷазои интизомӣ, ки бо моддаи 63 КМ ҚТ муқаррар карда шудааст, аз кор озод карда мешавад.

39. Дар сурати пешниҳоди маълумоти нодуруст, ҳуҷҷатҳои қалбақӣ ва риоя накардани дигар қоидаҳои муқаррарнамудаи Кодекси мазкур ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳангоми қабул ба кор мумкин аст шартномаи меҳнатӣ дар асоси сархати нуздаҳуми қисми 1 моддаи 42 КМ ҚТ бекор карда шавад.

Ба чунин ҳолатҳо, аз ҷумла, дохил мешаванд:

- дар давоми муҳлати таъиннамудаи суд ба кор қабул намудани шахсе, ки бо ҳукми суд аз ҳуқуқи ишғоли мансабҳои муайян ё машғул шудан ба фаъолияти муайян маҳрум карда шудаанд;

- ба кор қабул намудани шахсони ба ҷавобгарии моддӣ вобастабуда, ки қаблан барои тасарруф, порахурӣ ва дигар ҷиноятҳои ғаразнок суд шудаанд, агар доғи судӣ бардошта ё барҳам нахӯрда бошад;

- ба кор қабул кардани хизматчиёне, ки байни ҳамдигар хеш ё каси наздик мебошанд, агар хизмати онҳо ба тобеият ё зерназоратии бевоситаи яке аз онҳо ба дигараш алоқаманд бошад, ба ғайр аз ҳолатҳои, ки мутобиқи қонунгузории амалкунанда мавҷудияти ҳешутабории наздик ва каси наздик будан барои бастанӣ шартномаи меҳнатӣ монёе намешавад;

- ба кор қабул намудани ноқонунӣ ё занон ба корҳои ки истифодаи меҳнати онҳо дар ин корҳо бо қонунгузорӣ манъ карда шудааст.

Ҳангоми баррасии чунин бахсҳо судҳо бояд муқаррар намоянд, ки зимни қабул намудан ба кор маҳз ба кадом вайронкунӣ роҳ дода шудааст ва оё он барои қатъ намудани шартномаи меҳнатӣ асос шуда метавонад.

Дар ин маврид бояд дар назар дошт, ки бо асосҳои зикршудабекор кардани шартномаи меҳнатӣ танҳо дар он ҳолат ҷоиз аст, ки агар вайрон намудани тартиб ва қоидаҳои муқаррарнамудаи қонун ҳангоми ба қор қабул кардани қорманд роҳдодашударо бартараф қардан номумкин бошад ва он барои идома додани қор монеагӣ кунад.

40. Дар асоси сархати бистуми қисми 1 моддаи 42 ҚМ ҚТ шартномаи меҳнатӣ бинобар манфӣ будани натиҷаи қор дар давраи муҳлати санҷиш ҳангоми ба қор қабул намудан метавонад бекор қарда шавад. Судҳо бояд дар назар дошта бошанд, ки бо асосҳои мазкур қормандоне аз қор озод қарда мешаванд, ки шартномаи меҳнатӣ бо онҳо бо санҷиши пешакӣ баста шудааст. Санҷиш бо созиши тарафҳо муқаррар гардида, ба ғайр аз ҳолатҳои пешбиниамудаи қонунгузори Қумхурии Тоҷикистон, наметавонад аз се моҳ бештар бошад. Ҳангоми мавҷуд набудани чунин қайд дар шартномаи меҳнатӣ, қорманд ба қор бе санҷиши пешакӣ қабулшуда доништа мешавад.

Ҳангоми манфӣ будани натиҷаи қори қорманд дар давраи санҷиш қорфармо ҳуқуқ дорад на барвақтар аз ҳафт рӯзи ба охир расидани давраи санҷиш бо нишон додани сабабҳои, ки барои аз санҷиш нагузаштани қорманд асос шудаанд, ўро хатгӣ огоҳ намуда, шартномаи меҳнатиро бо қорманд қатъ намояд.

41. Аз қор озод намудани қорманд бо асосҳои зерин қораи қазои интизомӣ мебошад:

- бе сабабҳои узрнок уҳдадорихои меҳнатиро, ки шартномаи меҳнатӣ ё қоидаҳои тартиботи дохилии меҳнатӣ ба зиммаи қорманд гузоштааст мунтазам иҷро нақардани ў, агар ба қорманд пештар қораҳои қазои интизомӣ татбиқ шуда бошанд;

- бе сабабҳои узрнок ба қор ҳозир нашудан, аз қумла дар давоми рӯзи қорӣ зиёда аз 3 соат набудан дар қойи қор;

- дар ҳолати мастӣ бар асари истеъмоли машруботи спиртӣ, воситаҳои нашъадор, моддаҳои психотропӣ ё моддаҳои дигари мадхушқунанда ҳозир шудан ба қор;

- эътибори қонунӣ пайдо қардани қарори мақомоти дахлдори давлатӣ оид ба дуздии молу мулк ва дигар қирдорҳои, ки давом додани қорро истисно менамоянд;

- аз тарафи қорманд содир намудани ҳуқуқвайронқуниҳои қорони хусусияти қоррупсионидошта, ки дар асоси санади судийқонияти минбаъд давом додани қорро истисно менамоянд;

- аз тарафи қорманд давом додани иштирок дар қорпартой баъд аз ба маълумоти ў расонидани қарори суд дар хусуси ғайриқонунӣ эътироф намудани қорпартой ва ё манъи қорпартой;

- аз тарафи роҳбари мақомоти иҷроияи қорфармо, муовини ў ва ё роҳбари сохтори қорфармо вайрон намудани уҳдадорихои меҳнатӣ, ки боиси расонидани зарари моддӣ ба қорфармо гардидааст;

- аз тарафи қорманд вайрон намудани қоидаҳои ҳифзи меҳнат ё бехатарӣ аз сўхтор ва ё ҳаракат дар нақлиёт, ки боиси оқибатҳои вазнин, аз қумла қарохат ва садама гаштаанд ё метавонанд гарданд;

- аз тарафи қорманд қош намудани маълумотҳои қорони сирри давлатӣ ё дигар сирри бо қонун ҳифзшаванда, ки ба ў ҳангоми иҷрои уҳдадорихои меҳнатӣ маълум шудаанд;

- вайронқунии дағалонаи яқдафъаинаи ҚМ ҚТ ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Қумхурии Тоҷикистон аз қониби роҳбари ташқилот (воҳидҳои алоҳидаи он) ва муовинони ў;

- аз қониби қорманде, ки бо қоронҳои қулию молӣ бевосита қор меқунанд, содир намудани қирдори зиддиҳуқуқие, ки барои нисбат ба ў гум шудани қоварии қорфармо асос меқардад;

- аз қониби қорманде, ки вазифаҳои тарбиявиरो иҷро менамояд, содир қардани рафтори бадахлоқона, ки барои давом додани он қор мувофиқ намебошад.

Аз ин рӯ, қорманд тибқи асосҳои зикршуда на дертар аз як моҳ аз рӯзи ошқор шудани қирдор ба истиснои ҳолатҳои муваққатан қорношоям будан, озод будани қорманд аз қор дар вақти иҷрои уҳдадорихои давлатӣ ё қамъиятӣ, дар руҳсатӣ ё истироҳати байнивахтавӣ қарор доштан, дар сақари хизматӣ будан аз қор озод қарда мешавад.

Қазои интизомӣ наметавонад пас аз шаш моҳи содир шудани қирдори интизомӣ татбиқ қарда шавад. Дар ҳолатҳои муқаррарнамудаи ҚМ ҚТ ва дигар санадҳои қонунгузори Қумхурии Тоҷикистон ё муайян шудани қирдори интизомӣ дар натиҷаи санҷиш ё тафтиши фаъолияти

молиявӣ-хоҷагии корфармо дар давоми ду соли содиршавии кирдори интизомӣ аз ҷониби корманд ҷазои интизомӣ дода мешавад. Ба муҳлатҳои мазкур вақти пешбурди парвандаи ҷиноятӣ дохил намешавад. Дар ҳолатҳои пешбининамудаи қисми 6 моддаи 323 КМ ҚТ ҷазои интизомӣ на дертар аз як моҳ аз рӯзи эътибори қонунӣ пайдо кардани санади судӣ дар бораи ғайриқонунӣ эътироф кардани корпартоӣ дода мешавад (моддаи 64 КМ ҚТ).

Уҳдадорӣ исботи аз ҷониби корманд содир шудани кирдори интизомӣ ҳангоми интиҳоби намуди ҷазои интизомӣ ба эътибор гирифтани мазмун, хусусият ва дараҷаи вазнинии кирдори интизомии содиршуда, ҳолатҳои содир шудани он, рафтори пештара ва минбаъдаи корманд ва муносибати ӯ ба меҳнат ба зиммаи корфармо вогузор карда мешавад.

Агар суд ба ҳулоса ояд, ки кирдор воқеан ҷой дошту корфармо вазнинии кирдор, ҳолатҳои содир намудани он, рафтори пештараи корманд ва муносибати ӯро ба меҳнат ба эътибор нагирифта, шартномаи меҳнатиро бекор кардааст, ҳуқуқ дорад татбиқи ҷазои интизомиро, аз ҷумла, бекор намудани шартномаи меҳнатиро ғайриқонунӣ ҳисобад ва даъворо дар бораи барқарор намудан дар ҷойи қор қонун намояд.

42. Бекор кардани шартномаи меҳнатӣ бо ташаббуси корфармо баъд аз пешакӣ, на дертар аз ду ҳафта, огоҳ намудани иттифоқи касабавӣ дахлдор ё дигар намоёндоғони кормандон сурат мегирад. Кумитаи иттифоқи касабавӣ дахлдор ё дигар намоёндоғони кормандон бояд дар муҳлати даҳ рӯзи гирифтани пешниҳоди шахсе, ки ҳуқуқи бекор намудани шартномаи меҳнатиро дорад, ба корфармо дар бораи қарори қабулшуда доир ба додани розигӣ барои бекор намудани корманд қатъ кардани шартномаи меҳнатӣ дар шакли хаттӣ хабар диҳад.

Норозигии ин мақомот дар хусуси бекор кардани шартномаи меҳнатӣ бо корманд, асос барои қонун қарор кардани даъво дар бораи бекор намудани қарор намонад, вале суд метавонад ба он дар маҷмӯъ бо дигар далелҳои ҷамъовардашуда мавриди таҳқиқ ва баҳодихӣ қарор диҳад.

43. Ҳангоми бекор кардани шартномаи меҳнатӣ ё ғайриқонунӣ ба қори дигар гузаронидан, тағйир додани ҷойи қор, иваз кардани шароити меҳнат, аз қор дур қарор кардан суд дар бораи бекор намудани қарори қарор мебарорад.

44. Музди миёнаи меҳнат барои пардохти давраи ноилоҷ ба қор набаромадан бо Қоидаҳои ҳисобкунӣ музди миёнаи меҳнат барои пардохти руҳсатҳои меҳнатӣ, кӯмакпулӣ дар вақти аз қор рафтани кӯмакпулӣ барои қорношоямӣ муваққатӣ ва дигар ҳолатҳои, ки ба пардохти музди миёнаи меҳнат алоқаманданд (бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 1 июни соли 2007, № 313 тасдиқ шудаанд) муқаррар карда мешавад.

Бо ҳамин тартиб музди миёнаи меҳнат ҳангоми ситонидани маблағи пулӣ барои давраи ноилоҷ ҳозир нашудан ба қор, бо сабаби бо гуноҳи қорфармо қашолқорӣ намудан аз супоридани дафтарчаи меҳнатӣ (қисми 5 моддаи 52 КМ ҚТ), аз ҷониби қорфармо ба таъхир андохтани иҷрои қарор дар бораи бекор намудани қарор (қисми 3 моддаи 206 КМ ҚТ) муайян карда мешавад.

Ба ғайр аз ин, тибқи қонунгузории меҳнат қорфармо уҳдадор аст ба қор фармо маоши нагирифта ва дигар пардохтҳоро дар ҳолатҳои ғайриқонунӣ ба қори дигар гузаронидан, роҳ надодан ба ҷойи қор, яктарафа тағйир додани шартҳои шартномаи меҳнатӣ, дур қарор аз қор ва беасос бекор кардани шартномаи меҳнатӣ ҷуброн намояд. Дар шартномаи меҳнатӣ, созишнома ва шартномаҳои коллективӣ, санадҳои қорфармо дар мувофиқа бо намоёндоғони қор фармо мумкин аст ҳолатҳои дигари аз ҷониби қор фармо ҷуброни зараре, ки ба қор фармо дар натиҷаи ғайриқонунӣ аз имкониятҳои меҳнат қарор маҳрум намудани ӯ расонида шудааст, муқаррар карда шавад (моддаи 185 КМ ҚТ).

45. Ҳангоми баррасии масъалаи қабули аризаи аз даъво дар бораи барқарор қарор ба қор даст қашидани даъвогар, эътирофи даъво ва ё тасдиқи созиши оштии тарафҳо ба судҳо зарур аст, муайян намоён, ки қор фармо амалҳои ҳилофи қонун намебошад ё ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунӣ дигар шахсонро ҳалалдор намесозад.

46. Ба судҳо тавсия дода шавад, ки ба пешгирӣ намудани вайронкунии ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунӣ қор фармо диққати махсус дода, нисбат ба ташкилотҳои дахлдор ва шахсонӣ мансабдор, ки ба вайронкунии қонунгузории меҳнат роҳ додаанд, ба мақомоти ваколатдори назорат дар

соҳаи меҳнат, яъне ба Хадамоти назорати давлатӣ дар соҳаи меҳнат, муҳочират ва шуғли аҳоли бо баровардани таъинотҳои хусусӣ эътино намоянд.

Агар ҳангоми баррасии парванда суд дар амали тарафҳо, дигар иштирокчиёни муҳофизат, шахси мансабдор ё дигар шахс аломати ҷиноятро ошкор намояд маводи дахлдорро барои оғоз намудани парвандаи ҷиноятӣ ба мақомоти прокуратура ирсол менамояд.

47. Бо қабул шудани қарори мазкур, қарори Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 25 июни соли 2004, таҳти № 5 «Дар бораи аз тарафи судҳо татбиқ намудани қонунгузорихое, ки бастан, тағйир додан ва қатъ кардани шартномаи меҳнатиро ба танзим мебароранд» (бо тағйиротҳои, ки бо қарорҳои Пленум аз 19 марти соли 2009 №7 ва аз 23 ноябри соли 2012, №25 ворид карда шудаанд) аз эътибор соқит доништа шавад.

**Раиси Суди Олии
Ҷумҳурии Тоҷикистон**

Ш. Шохӣён

**Котиби Пленум,
Судьяи Суди Олии
Ҷумҳурии Тоҷикистон**

С.А.Ҳақимова